

Vogelbescherming en kustbeheer kunnen elkaar versterken

De Waddenzee, de Hollandse kust, de Zeeuwse delta en de Noordzee behoren tot onze belangrijkste natuurgebieden. Gebieden met zulke hoge natuurwaarden en belangen voor vogels, dat Nederland er internationaal verantwoordelijkheid voor draagt. Daarnaast zijn de kust en het beheer ervan cruciaal voor de bescherming tegen overstromingen vanuit zee. Twee belangen die lijken te botsen, maar die in goed overleg en op basis van onderzoek elkaar ook kunnen versterken. Zo ondertekende staatssecretaris Huizinga van VenW onlangs een overeenkomst met vier natuurorganisaties om hier samen inhoud aan te geven.

De tijd dat de strandplevier op het strand broedde, is voorbij. 'Daarvoor is het te druk geworden', geeft Bert Denneman, senior beleidsmedewerker bij Vogelbescherming Nederland, als verklaring. 'Overall kom je wandelaars tegen, overall lopen honden.' Maar het is niet alleen aan de recreatie te wijten dat het slecht gaat met veel kustvogels. 'Sinds 1850 is de kust totaal van karakter veranderd. Het begon met het vastleggen van de stuifduinen en de aanleg van stuifdijken, waardoor de kust als het ware "gekanaliseerd" is.' De kust werd meer en meer vastgelegd door aanleg van haven- en industriegebieden, drinkwaterwinning en uitbreidende kustplaatsen. Ook de Afsluitdijk en de Deltawerken misten hun uitwerking op de bonte strandloper, de groenpootruiter en de plevier niet. 'Slikken waar deze vogels foerageerden, vielen niet meer droog. Er bleven steeds minder plekken over waar ze naar voedsel konden zoeken.' Daarnaast zijn veel schelpenbanken verloren gegaan in de Delta en de Waddenzee, onder andere door mechanische schelpdierversierij. 'Niet alleen een belangrijke voedselbron, maar ook een schakel in het kustsysteem, want een schelpenbank

houdt slib vast en draagt zo bij aan de opbouw van de kust', aldus Denneman. Voeg daarbij de vervuiling (pcb's en olie-lozingen) en het verdwijnen van de zeegrasvelden – waar zich veel slakken, garnalen en wormen ophielden waar de vogels van leven – en het is duidelijk waarom veel kustvogels onder druk staan.

Kustvisie Vogelbescherming

Vogelbescherming Nederland presenteerde vorig jaar haar eigen Kustvisie om aandacht te vragen voor de achteruitgang van kustvogels. Denneman: 'We vinden dat bij alle plannen die voor de kust worden gemaakt, ook moet worden stilgestaan bij de grote rol die de kust speelt als schakel in de trekroute van onze trekvogels.' Zes punten somt de Kustvisie op waaraan moet worden gewerkt om de verloren gegane waarden te herstellen. Zo zouden natuurlijke ontwikkelingen weer een kans moeten krijgen. Denneman: 'Laat meer duinen stuiven en natte duinvalleien ontstaan, sta meer sluffers toe.' Ten tweede zou waar mogelijk kweldernatuur moeten worden hersteld. 'Het zou goed zijn als eb en vloed

weer meer invloed kregen in afgesloten zeearmen, zoals in het Lauwersmeer en de zuidwestelijke Delta.' Twee punten die in elkaars verlengde liggen, zijn het zoneren van recreatie- en natuurgebieden, en het creëren van veilige plekken, waar vogels broedkolonies kunnen stichten of waarheen ze kunnen uitwijken bij hoog water. Tot slot moet worden geprobeerd de voedselketen te herstellen, vooral door herstel van schelpdierbanken in de Waddenzee en de Delta.

Effecten van het huidige kustbeheer

Sinds 1990 worden jaarlijks zandsuppleties uitgevoerd langs de kust. Petra Damsma, adviseur bij de Waterdienst van Rijkswaterstaat, vertelt: 'Door de suppleties is nu geen sprake meer van structurele achteruitgang van de kust. Aan de ene kant werkt dat mogelijk verdere vastlegging van de kust in de hand, maar aan de andere kant biedt dit ruimte aan de beheerders van de waterkeringen in de duinen om meer dynamiek toe te laten in de zeereep – de meest zeewaartse duinenrij – wat weer bijdraagt aan de ecologische waarde van de kust.'

Prachtige stuifkuilen

Piebe van den Berg, beleidsadviseur van het Hoogheemraadschap van Rijnland, bevestigt dit. Rijnland is de beheerder van de duinen langs de kust tussen IJmuiden en Wassenaar die als waterkeringen fungeren. 'De eerste prioriteit van het waterschap is natuurlijk de bescherming tegen overstromingen. Maar op plaatsen waar het geen kwaad kan, herstellen we geen schade meer die ontstaat tijdens een storm', zegt Van den Berg. 'Zo hebben zich prachtige stuifkuilen ontwikkeld in de zeereep van Meijendel bij Wassenaar, en Parnassia, ten noorden van Bloemendaal aan Zee. Zelf zullen we geen ingrepen plegen in de duinen om ze dynamischer te maken, maar als natuurbeheerders langs de kust plannen hebben om meer dynamiek in hun gebied toe te laten, werken wij daar graag aan mee.' Dat is ook het standpunt van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Henk Schobben, directeur programma-bureau van HHNK: 'Waar de duinen voldoende robuust zijn, staan wij meer dynamiek toe. Dit levert een veilige, en bovendien prachtige, natuurlijke kuststreek op. Zo kwam De Kerf bij Schoorl tot stand.'

Drieteenstrandlopers blijven weg

Denneman van Vogelbescherming Nederland beaamt dat zandsuppletie op zich een goede methode is om ons te beschermen tegen de zee: 'Wat is er logischer dan met zand het strand en de duinen aan te vullen? Dat is toch beter dan nog een Hondsbossche Zeewering? Dat vinden wij ook, maar we maken ons ook zorgen: heeft het storten van al dat zand zo vlak voor de kust of op het strand geen nadelige invloed op de natuurwaarden van de kustzee, strand en mogelijk zelfs het buitenduin?' Aanwijzingen zijn er in ieder geval wel. 'Op een stuk strand waar net zand is opgespoten, zie je de rest van het jaar geen drieteenstrandlopers meer naar voedsel zoeken. Zandbanken waar herhaaldelijk zand is gesuppleerd, blijken een andere bodemopbouw te hebben gekregen, met mogelijk ingrijpende gevolgen voor schelpdierpopulaties, en daarmee voor vogels.'

Advies Delta-commissie

Eind vorig jaar verscheen het rapport van de commissie-
Veerman. De commissie adviseerde een forse uitbreiding van zandsuppleties. Denneman: 'In 2012 moeten deze extra zandsuppleties beginnen. Ik denk dat de combinatie van onze zorg over negatieve effecten én het voornemen die suppleties aanzienlijk te vergroten, ertoe heeft geleid dat natuur inmiddels een serieuze plaats inneemt in het denken over kustverdediging.' Vogelbescherming Nederland, de Waddenvereniging, Stichting Duinbehoud en Stichting de Noordzee overleggen regelmatig met de Waterdienst van Rijkswaterstaat over de suppletie-programma's en het onderzoek dat zij uitvoeren naar effecten op de natuurwaarden van de kustzone. Zo is onlangs een samenwerkingsovereenkomst gesloten tussen VenW en de natuurorganisaties waarin afspraken over een gezamenlijk onderzoeksprogramma zijn vastgelegd. 'We denken mee over de manieren om suppleties zó uit te voeren dat ze niet alleen de veiligheid dienen, maar ook de natuur ontzien en mogelijk zelfs bijdragen aan de doelen voor natuurbehoud en -herstel in de beschermde gebieden langs de kust', aldus Denneman.

Leren van praktijkervaring

Rijkswaterstaat, de grootste opdrachtgever voor zandsuppleties langs de kust, onderzoekt al jaren wat ecologische effecten van suppleties zijn en hoe met natuurwaarden rekening kan worden gehouden. Damsma: 'Voorafgaand aan een suppletie kijken we bijvoorbeeld altijd of ter plekke broedvogels dan wel wintergasten aanwezig zijn. Zo ja, dan wordt er in dat betreffende seizoen niet gesuppleerd.' Maar er is ook nog veel wat niet wordt begrepen of waarover de inzichten verschillen. 'Want heeft natuurlijke kustafslag niet dezelfde gevolgen voor het bodemleven en schelpdierpopulaties als herhaalde zandsuppleties?', vraagt Damsma zich af. En ook het ontstaan van verstuing in de duinen is voor een belangrijk deel nog een raadsel. Van den Berg: 'De ervaring leert dat bij een erosieve kust, die van nature achteruit gaat, de dynamiek in de zeereep vanzelf op gang komt als je als kustbeheerder niets doet. Maar verder landinwaarts is dat weer heel anders.' Damsma vult aan: 'Vaak is onduidelijk waarom op de ene plek de gewenste

dynamiek in de duinen wel op gang komt en op de andere niet. Ondanks alle onderzoek is het nog een stap te ver om te zeggen dat je met suppleties kunt sturen in de dynamiek van de duinen.'

WvW/MvN

MEER INFORMATIE:

Vogelbescherming Nederland, Bert Denneman, tel. (030) 693 77 99, bert.denneman@vogelbescherming.nl,
Rijkswaterstaat Waterdienst, Petra Damsma, tel. 06 1152 6472, petra.damsma@rws.nl
Hoogheemraadschap van Rijnland, Piebe van den Berg, tel. (071) 306 33 25, piebe.berg@rijnland.net
Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Henk Schobben, tel. 06 5380 2388, h.schobben@hknk.nl

Zie ook het dossier op www.waterland.net

Waterplannen roepen veel verschillende vragen op

Eind vorig jaar heeft het rijk zes waterplannen ter inzage gelegd: het Nationaal Waterplan, de stroomgebied-beheerplannen voor het Nederlandse deel van de Rijn, Maas, Schelde en Eems, en het Beheer- en ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW). Op inspraakbijeenkomsten in het hele land is stevig over de plannen gediscussieerd. Vooral de gevolgen voor de eigen regio hielden de gemoederen bezig. Daardoor kwam een grote diversiteit aan onderwerpen aan bod.

De belangstelling bij het publiek voor de plannen wisselt, zo bleek uit de opkomst bij de inspraakavonden die in januari overal in het land zijn gehouden. In sommige plaatsen zaten de zalen vol, elders was de opkomst wat minder. De inspraakavonden hadden alle dezelfde opzet. Eerst gaf een van de projectleiders uitleg over de verschillende plannen, de samenhang daartussen en over de inspraakprocedures. Daarna beantwoordde een panel informatieve vragen. Vrij veel vragen gingen over de relatie tussen de rijks- en provinciale waterplannen en over de inspraaktermijnen. De avonden werden afgesloten met een hoorzitting, waarbij men inspraakreacties op de plannen kon indienen.

Regionale punten

Op de inspraakavonden in Heerenveen en Deventer gingen veel vragen over de voorstellen van de commissie-Veerman om het peil in het IJsselmeer te laten meestijgen met de zeespiegel,

met als doel de zoetwatervoorziening op orde te houden. Gewezen werd op de mogelijke gevolgen voor buitendijks opererende bedrijven, risico's van toenemend kwelwater in de Noord-oostpolder en effecten op de landbouw. Het panel antwoordde dat in de komende zes jaar alle aspecten van peilverhoging in kaart worden gebracht voordat definitieve keuzes worden gemaakt.

In Roermond is onder andere gesproken over de mogelijke effecten van warmte- en koudeopslag op grondwater. Het panel gaf aan dat er nader onderzoek zal komen en dat bepaalde gebieden bij voorbaat zijn uitgesloten vanwege risico's. Op een vraag naar de afwegingen bij de uitvoering van het beleid, legde het panel uit dat de waterschappen de uitvoering financieren uit de waterschapslasten. Dat betekent dat er keuzes zijn gemaakt over het werken aan de waterkwaliteit.

In Amersfoort vroeg men zich af of er richtlijnen zijn voor het bebouwen van uiterwaarden. Het rijk heeft hierover nog niets toegezegd, al wordt er wel een analyse gemaakt van knelpunten bij buitendijkse bebouwing. In Goes werd gezegd dat het raadzaam is bij de uitvoering van maatregelen voor een betere waterkwaliteit van het Scheldegebied te beginnen met de Franse en Belgische delen, omdat deze bovenstrooms liggen, en pas daarna met de Westerschelde. Volgens het panel stemmen de landen onderling deze zaken al intensief af. Een deelnemer vroeg zich af hoe het is gesteld

met de technische kennis die nodig is om de waterbodems schoon te maken. Het panel gaf aan dat zoveel mogelijk wordt samengewerkt met andere partijen en deskundigen om kennis te delen, en sprak vertrouwen uit in de realisering van de maatregelen. In Deventer sprak men onder andere over het aanwijzen van wateren aan weerszijden van de grens. Met Duitsland is veel overlegd over de keuzen en in de meeste gevallen is overeenstemming bereikt. Het gegeven dat perceel-sloten, stadswateren en kleine wateren niet worden gezien als waterlichaam en daardoor buiten de plannen vallen, leidde hier tot stevige discussie.

In Zoetermeer werd geopperd dat de 'gewone burger' wil weten wat er concreet verandert in de komende tien jaar. Het panel wees op het voorbeeld van gemeenten zoals Dordrecht en Ridderkerk die samen met waterschappen aan burgers vragen om mee te denken over het waterbeheer.

MEER INFORMATIE:

DG Water, Willem Mak, willem.mak@rws.nl
Rijkswaterstaat Waterdienst,
Leontien Bos, Leontien.Bos@rws.nl

De inspraakprocedure van het BPRW is inmiddels verstreken. Op de stroomgebiedbeheerplannen is nog inspraak mogelijk tot en met 22 juni. De inspraak op het Nationaal Waterplan begint 11 mei en duurt eveneens tot en met 22 juni.